

مقدمه

نهادهای مردمی در بسیاری از کشورهای دنیا از جمله ایران سابقه تاریخی طولانی دارند. در دوره‌هایی زمینه‌ها و امکانات بیشتری برای فعالیت آنها فراهم شده است و در دوره‌هایی نیز دولت‌ها سعی کرده‌اند همه گروه‌های اجتماعی را با عناوینی چون سازماندهی و الزام به فعالیت در چارچوب قوانین و مقررات کنترل کنند.

وجود و فعالیت سازمان‌های غیردولتی که برای حفظ و تأمین حقوق مردم تلاش می‌کنند نشانه‌ای از دموکراسی در هر جامعه است. در واقع، سازمان‌های غیردولتی بخش تفکیک‌ناپذیر جامعه دموکراتیک هستند و از طریق فراهم آوردن زمینه مشارکت مردم در امور و تصمیم‌گیری‌های مؤثر بر زندگی خود نقش مهمی در تقویت همبستگی اجتماعی دارند.

سازمان‌های غیردولتی فعالیت‌های خود را با آرزوی بهبود کیفیت زندگی شهروندان آغاز می‌کنند و تلاش دارند خلأهایی را پر کنند که دولت‌ها امکان و توان پر کردن آن را ندارند. در واقع، سازمان‌های غیردولتی، به‌عنوان کنشگران توسعه و ارتقادهندگان کیفیت زندگی، در مواردی فقط تأمین‌کننده نیازهای قشرهایی از اعضای جامعه هستند.

در دهه‌های اخیر، مردم به‌ویژه جوانان و زنان، با آگاهی بیشتری که کسب کرده‌اند، علاقه افزون‌تری به فعالیت‌های داوطلبانه برای حمایت از محرومان، احقاق حقوق شهروندی، کمک به کسانی که به هر دلیل از مشارکت در امور جامعه دور مانده‌اند، و برخورداری همگان از مواهب برنامه‌های توسعه نشان می‌دهند. بنابراین، سازمان‌های غیردولتی (نهادهای خیریه‌ای، سازمان‌های جامعه مدنی و نهادهای مذهبی) بیشتری با اهداف گوناگون شکل گرفته‌اند، مانند حمایت از حقوق زنان، دفاع از حقوق کودکان، تلاش برای حفظ محیط زیست، ارائه آموزش‌های غیررسمی و حرفه‌آموزی، تأمین وام و منابع مالی برای ایجاد شغل و کسب درآمد، و نیز ارائه اطلاعات و خدمات بهداشتی و درمانی.

بدین ترتیب، سازمان‌های غیردولتی علاوه بر پاسخگویی به نیازهای اساسی جامعه هدف که مشابه خدمات سنتی این دست از نهادهاست، به‌طور فزاینده‌ای با فعالیت‌های خود موجب ارتقای ظرفیت، افزایش اعتمادبه‌نفس و خوداتکایی می‌شوند و چگونگی کنترل بر زندگی را آموزش می‌دهند و ترویج می‌کنند. در نتیجه، توان‌افزایی دو جانبه‌ای در این فرایند رخ می‌دهد؛ هم کیفیت زندگی برخوردارشوندگان ارتقا می‌یابد و هم داوطلبان احساس مفید بودن و رضایت بیشتری از زندگی می‌کنند.

با توجه به هدف این ویژه‌نامه، دو سازمان غیردولتی در دو استان تهران و سیستان و بلوچستان^۱ که برای حمایت از حقوق زنان و ارتقای کیفیت زندگی آنها فعالیت می‌کنند به‌طور مختصر معرفی می‌شوند.

۱- با تشکر از خانم سمیه جعفریان (کارشناس ارشد طراحی شهری و کارشناس زیباسازی حوزه معاونت خدمات شهری شهرداری زاهدان) که امکان ارتباط با نماینده مؤسسه کنشگران اجتماعی در زاهدان و معرفی این مؤسسه را فراهم کردند.

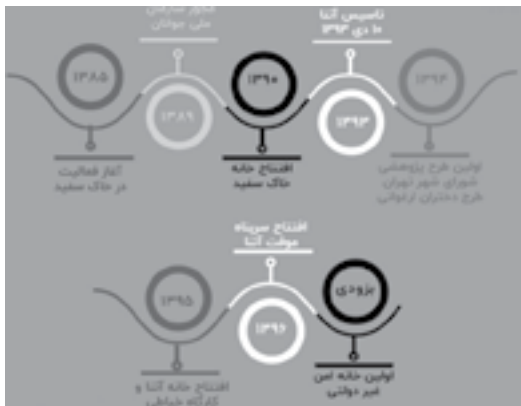
مؤسسه خیریه ارتقای
کیفیت زندگی زنان آتنا

مؤسسه ارتقای کیفیت زندگی زنان آتنا، تهران

تهیه و تنظیم: مهنوش شاهین‌راد*

پوشش قرار داد، طی هفت سال فعالیت، با توجه به افزایش تجربه مؤسسان و اعضا، مؤسسه «سلام رحمان»، با تعیین گروه هدف مشخص، فعالیت خود را برای اخذ مجوز از سازمان بهزیستی متمرکز کرد. در نهایت، مؤسسه «ارتقای کیفیت زندگی زنان آتنا» تأسیس شد تا تمامی همت خود را معطوف پژوهش، برنامه‌ریزی و اقدام برای توانمندسازی زنان و دختران کند. به این ترتیب، آتنا (آگاهی، تکاپو، نوتوانی و ارتقا) با انگیزه توانمندسازی و ارتقای کیفیت زندگی زنان و کودکان، از طریق پژوهش و آموزش و ارائه خدمات، با ایجاد بنگاه‌های کارآفرینی و آموزش و حمایت آنان شکل گرفت.

نمودار ۱. فرایند شکل‌گیری و توسعه آتنا

مؤسسه خیریه «ارتقای کیفیت زندگی زنان آتنا» مؤسسه‌ای غیردولتی و غیرانتفاعی است که در دی‌ماه سال ۱۳۹۳ در دو حوزه پیشگیری و مداخله در آسیب‌های اجتماعی، با هدف توانمندسازی زنان و دختران، با مجوز رسمی سازمان بهزیستی و به شماره ثبت ۳۵۲۰۲ شروع به فعالیت کرده است. این مؤسسه در زمینه‌های آموزشی، پشتیبانی مالی، کارآفرینی و آموزش مرتبط با اشتغال، پزشکی و روان‌شناسی از خانواده‌های تحت پوشش خود حمایت می‌کند.

اعضای اصلی مؤسسه فعالیت خود را به صورت غیررسمی از سال ۱۳۸۵ با شناسایی، حمایت و آموزش خانواده‌های محروم و آسیب‌پذیر در منطقه خاک‌سفید آغاز کردند. در سال ۱۳۸۹، با اخذ مجوز از سازمان ملی جوانان، در قالب مؤسسه خیریه «سلام رحمان» فعالیت‌های خود را در نقاط مختلف تهران ادامه دادند. هدف اصلی و اولیه این مجموعه دانشجویی ارائه خدمات آموزشی و تحصیلی به فرزندان خانواده‌های محروم و آسیب‌پذیر بود. اما با توجه به زنجیره‌ای بودن معضلات اجتماعی، پرداختن به یک بخش بدون توجه به سایر زنجیره‌های یک چرخه امکان‌پذیر نبود. بنابراین، در عمل، مؤسسه خیریه «سلام رحمان» در تمامی جنبه‌ها مشکلات خانواده‌ها را تحت

مأموریت، چشم‌انداز و اهداف

همان‌گونه که اشاره شد، گروه هدف مؤسسه تمامی زنان و دختران هستند، اما با توجه به هویت خیریه مؤسسه، اقشار محروم و آسیب‌پذیر جامعه در اولویت برنامه‌ها و پروژه‌های مؤسسه قرار دارند. البته در این راه هر اقدام و فعالیتی که به ارتقای کیفیت زندگی زنان منجر شود - حتی اگر گیرنده خدمات مردان یا پسران باشند - از مجموعه اقدامات مؤسسه تلقی خواهد شد. با توجه به اینکه ارتقای کیفیت زندگی هیچ انتهایی ندارد و می‌توان در هر سطحی به کیفیتی بالاتر از زندگی دست یافت، چشم‌انداز فعالیت‌های مؤسسه برای زنان و دختران نیز به گروه یا مشکلی خاص محدود نیست و هدف نهایی، گسترده‌ی فعالیت‌ها برای تمامی زنان و دختران است. البته مؤسسه در گام نخست به هیچ‌وجه قصد ندارد که در تمامی حوزه‌های موضوعی (مانند بحران بلوغ دختران، ازدواج زود هنگام، کار آفرینی و اشتغال زنان و دختران، تکدی زنان و دختران، زنان سرپرست خانوار، خشونت علیه زنان، و بزهکاری در زنان) همزمان فعالیت کند و به‌عنوان گام نخست توانمندسازی دختران به‌ویژه دختران خانواده‌های محروم را هدف قرار داده است.

بنا بر آنچه مطرح شد، مأموریت آتنا عبارت است از:

- حمایت و پشتیبانی از زنان و دختران محروم برای استعدادیابی و موفقیت در مسیر استعدادها و توانایی‌ها
- امدادسانی به گروه‌های آسیب‌دیده و آسیب‌پذیر زنان و دختران از طریق ایجاد خانه‌های حمایتی
- شناسایی مسائل زنان از طریق اجرای پروژه‌های تحقیقاتی و پژوهش‌های مرتبط با واحدهای دانشگاهی
- افزایش آگاهی‌های عمومی در زمینه مسائل زنان و دختران از طریق برنامه‌های ترویجی و...
- توزیع عادلانه امکانات فرهنگی از طریق ایجاد کتابخانه و سایت برای استفاده زنان و دختران
- پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، توانمندسازی دختران و زنان از طریق آموزش و حمایت به‌منظور ارتقای کیفیت زندگی و حفظ سلامت اجتماعی
- ایجاد محیطی امن و جذاب، با آموزش و حمایت تمامی

افراد جامعه از جمله زنان و مردان، به‌منظور ارتقای کیفیت

زندگی دختران و زنان

■ ترویج حس مسئولیت‌پذیری در نیروهای متخصص

چشم‌انداز آتنا

آتنا حامی استوار زنان و دخترانی است که مورد خشونت قرار گرفته‌اند، آسیب دیده‌اند یا در معرض آسیب هستند. آتنا پشتیبان مستحکم کودکان بدسرپرستی است که حقوقشان تضییع می‌شود. در سایه این حمایت زنان می‌توانند قوای ازدست‌رفته خود را بازیابند و به توانمندسازی اجتماعی و اقتصادی لازم برای اتکای به خود دست یابند. در سایه حمایت این مؤسسه دختران می‌توانند از خود در برابر انواع خشونت‌ها و آسیب‌ها دفاع کنند و در آینده زندگی بهتری برای خود بسازند. در سایه پشتیبانی آتنا کودکان بدسرپرست می‌توانند کودکی خود را در محیط امن‌تری بگذرانند و از حقوق درج‌شده در اعلامیه جهانی حقوق کودک بهره‌مند شوند.

آتنا با ارائه بهترین مدل از پیوند کار تخصصی و علمی، با فعالیت میدانی و مدنی، یکی از خلاق‌ترین نهادهای مردمی برای فعالان اجتماعی و سازمان‌های بشردوستانه است و عملکرد آن معیاری برای ایجاد ارزیابی سازمان‌های مشابه در سطح ملی و بین‌المللی خواهد بود. آتنا الگوی خوبی در زمینه پژوهش، شناخت ریشه معضلات، نگاه سیستمی و رسالت مطالبه‌گری سمن‌ها برای سایر سازمان‌ها خواهد بود. این سازمان در سال ۱۴۰۵، در هر یک از زمینه‌های فعالیت، یکی از ده سازمان برتر در جهان خواهد بود.

اهداف

- ۱- شناسایی مسائل و مشکلات زنان و دختران
- ۲- حمایت همه‌جانبه برای آموزش و سلامت گروه هدف
- ۲- توانمندسازی اجتماعی و اقتصادی گروه هدف
- ۳- امدادسانی به اقشار آسیب‌دیده و آسیب‌پذیر
- ۴- تلاش برای ارتقای کیفیت زندگی گروه هدف
- ۵- ارائه خدمات حمایتی متناسب با مسائل و آسیب‌های گروه هدف
- ۶- افزایش آگاهی‌های عمومی در مورد مسائل زنان

و دختران

۷- ایجاد زمینه‌های فرهنگی برابر و عادلانه برای رشد و ارتقای گروه هدف

ساختار (سازمانی و فعالیتی)

■ واحدها

برای دستیابی به اهداف، آتنا دارای سه واحد اصلی آموزش، پژوهش، و مددکاری و خدمات‌رسانی است. در این میان، واحد مددکاری و خدمات‌رسانی واحد اصلی مؤسسه به شمار می‌رود و تمام حمایت‌های مؤسسه از خانواده‌های تحت پوشش در این واحد و به همت کمیته‌های متعدد انجام می‌شود. واحدهای آموزش و پژوهش بازوهای کمکی این واحد هستند تا مداخلات انجام‌شده در این واحد از کیفیت و اثربخشی مناسب برخوردار باشد و به توانمندسازی افراد و خانواده‌ها منجر شود. علاوه بر سه واحد مذکور، پنج واحد اجرایی شامل امور حقوقی، امور مالی، منابع انسانی و داوطلبان، روابط عمومی و تبلیغات، و جلب مشارکت نیز در ترکیب سازمانی این مؤسسه وجود دارند.

■ طرح جامع آتنا، نگاه سیستمی

طرح جامع آتنا حمایت آموزشی، حقوقی و پزشکی به‌منظور توانمندسازی و اشتغال مددجویان آتناست. در این طرح برای افراد مختلف خانواده برنامه‌هایی در نظر گرفته شده است و تلاش می‌شود اعضای خانواده در مسیر رشد و توانمندسازی قرار بگیرند.

■ فعالیت‌ها

در نگاهی کلی، فعالیت‌های آتنا را می‌توان به‌صورت زیر خلاصه کرد:

- حمایت و توانمندسازی خانواده‌های تحت پوشش
- حمایت و پیگیری درمان بیماران نیازمند ارجاعی
- کارآفرینی و اشتغال‌زایی برای زنان سرپرست خانوار
- برگزاری کارگاه‌های آموزشی
- پیگیری پروژه‌های توسعه روستایی؛ شناخت، بررسی نیازها و اجرا
- آموزش، حمایت و توانمندسازی قربانیان خشونت خانگی
- ریشه‌یابی، پژوهش و پیگیری مطالبات در مسئله کودکان فاقد هویت و شناسنامه

نمودار ۲. طرح جامع آتنا

کارگاه «مشارکت و تسهیل‌گری ویژه تیم‌های داوطلب محلی» آذر ۱۳۹۵، در استان سیستان و بلوچستان

[/http://www.atena-ngo.com/project](http://www.atena-ngo.com/project)

کنفرانس‌ها و رایزنی با حاضران در زمینه نیازهای آتنا تلاش کرده است که مجموعه را همواره آگاه و پرتکاپو نگاه دارد و خود را در زمینه‌های مختلف فعالیتش نوتوان کند و ارتقا دهد.

به این ترتیب، در این چندساله، آتنا در حوزه اشتغال‌زایی خانواده‌های تحت پوشش، با برگزاری کلاس‌ها و کارگاه‌های مهارت‌آموزی، فراهم کردن امکان اشتغال برخی خانم‌ها در دفتر مؤسسه یا کارگاه‌های وابسته به آن؛ در حوزه آموزش گروه هدف، با برگزاری کلاس‌های کمک‌درسی برای دانش‌آموزان، اعزام دبیر برای دانش‌آموزان کم‌توان جسمی، برگزاری کارگاه‌های مهارت‌فرزندپروری؛ در حوزه سلامت، با پیگیری مسائل پزشکی مانند گرفتن نوبت ویزیت دکتر، همراهی بیمار، پرداخت کلیه هزینه‌ها، پیگیری پاسخ به درمان، پیگیری مسائل سلامت روان، تأمین تسهیلات و امکانات برای بیماران مبتلا به بیماری‌های خاص؛ و در حوزه مددکاری اجتماعی و آسیب‌ها، با شناسایی و پذیرش خانواده‌ها و اعضای جدید تحت حمایت، اسکان، نگهداری و حمایت از کودکان و نوجوانان در معرض آسیب، اقدامات متعددی انجام داده است. در عین حال، با آموزش فعالان و برگزاری کارگاه‌ها و نشست‌های آموزشی برای آنها، هم‌افزایی و مشارکت با سمن‌ها و سازمان‌ها، حضور در جلسات هم‌اندیشی با سمن‌ها، و همچنین شرکت در